

MARTIN FLOSMAN

S ORLEM

I LVEM

2. DÍL

PŘÍBĚHY ČESKÝCH
VOJENSKÝCH
DUCHOVNÍCH
V DRAMATICKÉM
20. STOLETÍ

TRAUMATA
VÁLKY

ústav pro studium
totalitních režimů

EPOCHA

TRAY
D
M

MARTIN FLOSMAN

S ORLEM I LVEM

2. DÍL

ARTAN

VLAS

Ediční rada edice Traumata války

plk. v záloze MUDr. Pavel Budinský, Ph.D., MBA

Československá obec legionářská

Mgr. Jakub Drábik, Ph.D.

Historický ústav Slovenskej akadémie vied

PhDr. Roman Kodet, Ph.D.

Katedra historických věd

Západočeské univerzity v Plzni

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc., dr. h. c.

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy;

Technická univerzita Liberec

doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.

Historický ústav AV ČR, v.v.í.

doc. PhDr. Miroslav Šedivý, Ph.D.

Katedra historických věd

Západočeské univerzity v Plzni

MARTIN FLOSMAN
**S ORLEM
I LVEM**

PŘÍBĚHY ČESKÝCH VOJENSKÝCH
DUCHOVNÍCH V DRAMATICKÉM
DVACÁTÉM STOLETÍ

2. DÍL

ústav pro studium
totalitních režimů

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Lektorovali:

Mgr. et. Mgr. Zdenko Maršálek, Ph.D. – Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

PhDr. Michal Pehr, Ph.D. – Centrum střeoevropských studií VŠ Cevro

Copyright © Martin Flosman, 2019

Photos © Archiv provincie Kongregace Nejsvětějšího vykupitele,
Diecézní archiv Biskupství brněnského, Duchovní služba AČR,
Katolická teologická fakulta, Národní archiv, Obecní úřad Dřínov,
Památník národního písemnictví, Státní okresní archiv Tachov,
Jiří Svoboda, Vojenský historický archiv Praha, Vojenský historický ústav

Cover © Karel Kárász, 2019

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Ústav pro studium
totalitních režimů, Praha 2019

ISBN 978-80-7557-230-1 (print – Nakladatelství Epoque)

ISBN 978-80-7557-807-5 (ePub – Nakladatelství Epoque)

ISBN 978-80-7557-808-2 (Mobi – Nakladatelství Epoque)

ISBN 978-80-7557-809-9 (pdf – Nakladatelství Epoque)

ISBN 978-80-88292-39-5 (print – ÚSTR)

ISBN 978-80-88292-41-8 (ePub – ÚSTR)

ISBN 978-80-88292-42-5 (Mobi – ÚSTR)

ISBN 978-80-88292-40-1 (pdf – ÚSTR)

„Pohlédneme-li do českých dějin, poznáváme, že naše české kněžstvo v těžkých dobách národa i státu stálo vždy věrně v boji pro národ i vlastní stát. Ve šlépějích kněží buditelů šli čeští kněží v temných létech právě uplynulé světové války. Spolupracovali aktivně při všech způsobech našeho domácího odboje, ve skupinách přímého odporu, kde nejednou ukázali neohroženou statečnost, při sabotážích přímo i nepřímou, při přechodech našich hranic ukrýváním i přímým převáděním v našich moravských pohraničních horách. Naše chrámy se staly útočištěm pronásledovaného a uštvaného lidu. Přes 70 obětí z řad katolického kněžstva a z toho osm popravených zařadilo naše duchovenstvo mezi bojovníky za svobodu a já dnes jako představitel československé armády zhodnocuji zde vaši všestrannou aktivní spolupráci v našem odboji, děkuji vám za ty krásné a příkladné činy.“

arm. gen. Bohumil Boček, říjen 1947

Obsah

V nové republice	11
Na okraji společnosti	11
Memorandum vojenského kléru	22
Recepce duchovní správy	29
Restrikce vojenského duchovenstva	45
Organizace vojenské duchovní správy	57
Katolická skupina	70
Evangelická skupina	84
Skupina Církve československé	98
Činnost vojenských duchovních	109
Prověření připravenosti	154
Výpomocná duchovní správa	159
Předpisy	171
Matriky	184
Smutný konec	199
Generální superior Mons. Antonín Voneš	206
Nechtěný biskup i generál – generální superior ThDr. Mons. Josef Bombera	210
Plk. duch. Mons. Gustav Šuman	220
Pplk. duch. ThDr. Karel Forst	243
V těžkých časech – vojenští duchovní v letech 1939–1945	259
Likvidace duchovní služby	259
Československá zahraniční armáda	261

Doma v protektorátu	266
Kpt. duch. František Krupka	268
Pplk. duch. JUDr. Emanuel Hanuš.	281
Kpt. duch. Gotthard Felix	286
Polní kurát Jindřich Josef Baukhage.	289
Kpt. duch. František Mai	292
Mjr. duch. Robert Přáda.	296
Synovec a strýc ve druhém odboji	301
Plk. duch. Mons. ThDr. Rudolf Zháněl	302
Plk. duch. Mons. Karel Zháněl	322
„Bojí se nás. Proč? Nevím...“	
– duchovní služba v letech 1945–1950	333
Zápas o obnovu duchovní služby	333
Organizace duchovních správ	340
Působení duchovní služby	353
Pokus o reorganizaci.	374
V hodině velké zkoušky	379
Individuální osudy vojenských duchovních po únoru 1948.	386
Případ Pojar – Bednařík.	387
Likvidace duchovní služby	401
Npor. duch. Jan Blesík CSsR	408
Oběť Katolické akce – škpt. duch. Ludvík Teplík	441
Kněz, generál a turista – gen. duch. Mons. Jaroslav Janák	452
Obnovení duchovní služby v Armádě České republiky	462
Český vojenský duchovní ve 20. století	467
Seznam použitých zkratk	475
Seznam použité literatury a pramenů	477
Jmenný rejstřík	483

V nové republice

Na okraji společnosti

Vyhlášení samostatnosti a vznik Republiky československé dne 28. října 1918 znamenaly zásadní zvrát v politických a společenských poměrech v českých zemích a na Slovensku. Revoluční národní výbor prohlásil habsburskou dynastii za sesazenou, zřekl se monarchistického systému a přihlásil se k republikánskému státnímu zřízení. Odstranění monarchie mělo zákonitý dopad rovněž na katolickou církev, která byla dřívější praxí unie trůnu a oltáře značně svázána s dosavadním státním systémem. Ta měla svoje kořeny již v dobách josefínských reforem, kdy stát využíval náboženství především k dosažení svých cílů.

Církev v Rakousku se postupem doby dostala do přímé závislosti na státu, který jí na druhé straně poskytoval různá privilegia, a tato symbióza časem přispěla k naprosté ideové sterilitě rakouského katolicizmu. Na politické, společenské a právní poměry v našich zemích měl v následujících letech vliv také rakousko-uherský konfesně právní systém a svoji roli sehrál i konkordát uzavřený mezi Svatým stolcem a Rakouským císařstvím v roce 1855, který upravoval poměr rakouského státu a katolické církve. Jeho jednotlivá ustanovení byla základem této unie, jež připoutala katolickou církev k vládnoucí moci. Jednalo se o ustanovení týkající se školství, nad nímž konkordát vyhradil církvi dalekosáhlý dozor; dále ustanovení týkající se nominace¹ a slibu vysokých církevních hodnostářů,

---

¹ V habsburské monarchii se totiž nejdéle udržel středověký způsob jmenování

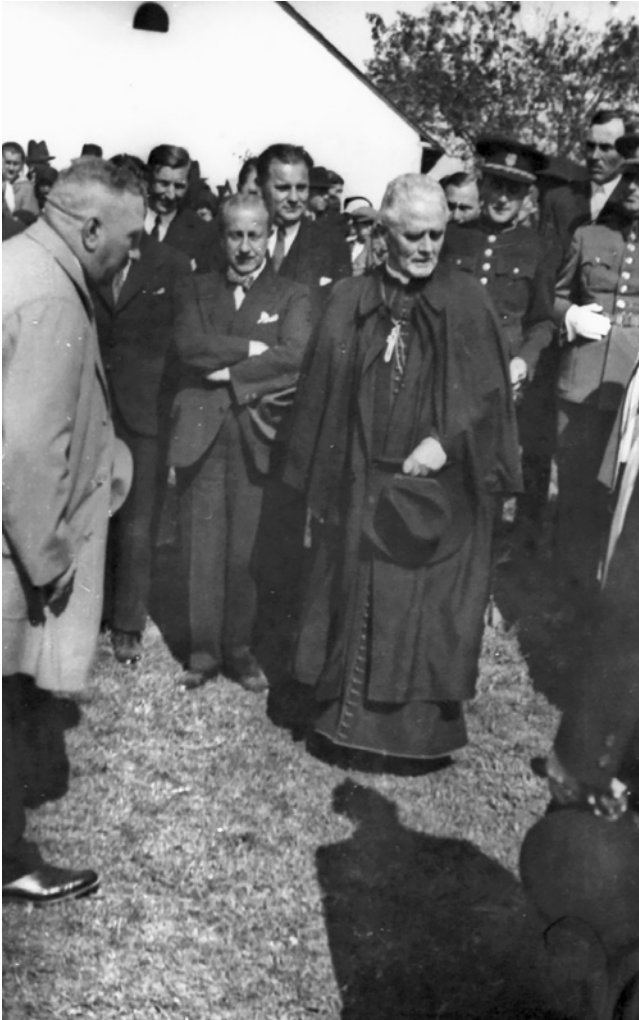
z něhož byl patrný silný závazek vůči světské moci. Toto spojení státního a církevního vlivu mělo za následek, že církev příliš svazoval s rakouskou vládní mocí, a ta se tím v našich zemích odcizovala emancipované české liberální společnosti. V červenci 1870 byl konkordát rakouským císařem jednostranně vypovězen, navazující zákony z května 1874 prosáklé josefinizmem a regalizmem však šly v poručníkovaní církvi ze strany státu ještě mnohem dál.

V průběhu 19. století ztratil život z víry mnoho na své náboženské hloubce a vyprazdňování náboženské podstaty křesťanského náboženství jak v českém, tak německém prostředí vedlo ve svém důsledku také k odcizení obou národních komunit, neboť nižší klérus na obou stranách se výrazně angažoval v posilování národního sebevědomí. Přitom propojení církve a státu nebylo vnímáno oběma stranami týmž pohledem. Na přelomu 19. a 20. století se mezi Němci v českých zemích začalo šířit hnutí *Los von Rom Bewegung*. Jeho příznivci zahájili v roce 1897 kampaň, v níž vyzývali německé obyvatelstvo, aby hromadně přestupovalo od katolictví k protestantismu nebo alespoň ke starokatolictví. Důvody k tomu však nespočívaly v rovině náboženské, ale v nacionálně politické. Příznivci hnutí Pryč od Říma poukazovali na údajnou podporu katolických biskupů při slavizování Rakouska a na skutečnost, že katolická církev v boji Němců a Čechů stojí na české straně. Hnutí v náboženské rovině prezentované jako „pryč od Říma“ tak ve skutečnosti znamenalo „pryč od Rakouska“ v oblasti politické. Největší intenzity dosáhlo v letech 1899–1901. K masovým přestupům k protestantismu však nedošlo a v letech 1899–1907 přestoupilo k evangelické konfesi v českých zemích jen kolem šestnácti tisíc Němců.² V české katolické církvi před vypuknutím světové války

---

vysokých církevních hodnostářů na základě prezentace monarchou, který navrhoval Římu konkrétní kandidáty a ten jeho volbu pouze potvrdil. Právě proto byli biskupové spjati s bývalým režimem. Tím, že monarchie měla vliv na jmenování biskupů, vybírala osoby mnohdy prohabsburské a germanizační. Tímto prizmatem se pak posuzuje činnost celé církve a zapomíná se, že tisíců prostých venkovských kněží se tato skutečnost netýká.

² ŠEBEK, Jaroslav, *Mezi křížem a národem. Politické prostředí sudetoněmeckého katolicismu v meziválečném Československu*, Brno 2006, s. 24.

Napjaté vztahy mezi státem a církví panující po vzniku republiky se podařilo ve druhé polovině dvacátých let konsolidovat a rovněž duchovní služba byla vnímána jako integrální součást československé armády. Bánsko-bystrický biskup Marián Blaha, kterého na snímku vítá ministr národní obrany Bohumír Bradáč (zcela vlevo), se 16. září 1934 účastní položení základního kamene památníku padlých z roku 1919 (VHA).

Královéhradecký biskup Mořic Pícha se 2. července 1937 účastní oslavy výročí dvacet let bitvy u Zborova (VHA).

existovala široká škála názorů a postojů od ztotožnění se s monarchií až po požadavek samostatného národního státu.

Boj revolučních sil vedený těsně po převratu proti trůnu pokračoval v následujících letech bojem proti oltáři a proti katolicizmu vůbec. Katolická církev tak vstupovala do samostatného státu ve velice obtížné situaci. Loajální postoj církevní hierarchie k monarchii a prorakousky zaměřená část katolického tisku budily odpor české veřejnosti. Zničení mariánského sloupu na Staroměstském náměstí 3. listopadu 1918 bylo signálem k živelnému účtování s Římem a katolicizmem. „Katolická církev a kněžstvo se staly předmětem posměchu, církev byla ve školách a na schůzích tupěna, novinovou propagandou byla smýkána její čest do kalu a její chyby byly nehorázně zveličovány. Chystala se radikální rozluka církve od státu, proveden byl částečný zabor církevního majetku pozemkovou reformou a církev měla být zbavena všech práv.“³

³ KADLEC, Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin 2*, Praha 1991, s. 239.

Rozpad habsburské monarchie tak ukončil dosavadní model vztahu církve a státu charakteristický vzájemnou úzkou provázaností. V Československu bylo navíc z nástupnických států Rakouska-Uherska antikatolické hnutí nejsilnější a sekularizace zde dosáhla největšího rozsahu. Katolicismus byl proto v prvních letech existence samostatného státu postupně vytlačován ze společnosti na periferii vlivu, což mělo za následek oslabení vlivu katolické církve na veřejný život. Působení církve ovlivňovala i hluboká krize morálních hodnot, k níž došlo v Evropě v důsledku první světové války.

Katolická církev v tomto období čelila nejen mnoha problémům z vnějšku, ale musela řešit také vnitřní záležitosti. V době vypjatého nacionalismu bylo nejprve nutné nastolit novou národní hierarchii. Řešení tohoto problému se dělo bez větších komplikací a k jejímu jmenování došlo poměrně brzy. Dokladem rozsáhlé vnitřní krize bylo také reformní hnutí Jednota katolického duchovenstva usilující o zásadní reformu církve. Po konfliktu s episkopátem její radikální křídlo opustilo katolickou církev a založilo v roce 1920 Církev československou, která aspirovala stát se církví státní. Po určité době váhání a tříbení, kdy zůstaly tyto její ambice v oblasti nesplněných přání, se stala liberální národní církví. Přestoupilo do ní více než půl milionu věřících a kolem tří stovek duchovních.

V první polovině dvacátých let přijal československý parlament zákony omezující církevní vliv ve školství a uvolňující náboženskou výchovu. Ostré zápaty byly svedeny také o záležitosti manželského práva, zvláště občanského sňatku a prosazení rozluky. K oslabení politického vlivu katolické církve směřoval také tzv. kazatelnicový zákon o zneužívání náboženského obřadu k politické propagaci, jehož přijetí mělo přispět k oslabení agitacních možností stran politického katolicismu. V čele státu, jehož naprostá většina obyvatel se hlásila ke katolicismu, paradoxně stáli politici, kteří prosazovali orientaci národa směrem k protestantismu.

Přestože se politický mainstream hlásil k odkazu husitské tradice, podařilo se v průběhu dvacátých let protikatolické ostny otupit. Mezi politickými představiteli republiky v čele s T. G. Masarykem převládl umírněný postoj přátelské formy soužití, který připouštěl veřejné spoluspůsobení církve a státu v oblasti společného zájmu. Masaryk vycítil, že chce-li budovat republiku, musí vzít v potaz deset milionů katolíků, kteří

v ní žijí. Při svých rozhodováních byl vázán především ohledem na Slováky a rovněž podporou katolických krajanských organizací v Americe z časů odboje. Politická reprezentace si byla vědoma, že by případná radikální a konfrontační rozluka ohrozila politickou stabilitu státu. Její hlavní úsilí směřovalo k zavedení konfesně-právního systému odluky církve od státu, a to v umírněné formě na základě jednání a dohody s církví.

Na útoky porevolučního období reagovali katoličtí biskupové memoran- dem zaslaným prezidentu republiky, ve kterém připomněli, že je-li nový stát budován jako demokratický, nemůže se v něm vystupovat protiprávně proti jakékoliv skupině či instituci, která je nedílnou součástí národa. Vyjádřili v něm rovněž své odhodlání spolupracovat a pomáhat při konstituování parlamentní demokracie v nové republice na zásadě partnerské spolu- práce. Tím jasně prokázali, že katolická církev není spojena s konkrétním politickým systémem nebo státním útvarem, ale je spjata s lidem žijícím v určitém politickém systému a přijímá realitu tohoto státního útvaru, který zde v dané době existuje.

Řešení problematických otázek dospělo v následujících letech ke kompromisu. Upustilo se od plánované odluky a dřívější systém katolického konfesního státu byl nahrazen systémem kooperačním. Tento proces přeměny na laický nábožensky neutrální stát postavil vládu před náročný úkol, protože nemohl být proveden příliš rychle a násilně. Z katolických politických kruhů sehrála nejvýznamnější roli Československá strana lidová vedená Mons. Šrámkem, který založil svoji obratnou politiku na taktice opatrného a rezervovaného přístupu v poslanecké sněmovně. Jeho strana, hledající cestu k integraci do národního života, se od počát- ku postavila za demokracii a za republiku a zůstala těmto ideálům věrna i tehdy, když se tyto hodnoty ve střední Evropě staly vzácností.

Obratným vyjednáváním se podařilo dosáhnout zajištění hmotného postavení kněžstva úpravou kongruy, zabránit další parcelaci církevních statků, zabránit zrušení církevního školství, znemožnit odnětí práva vy- sokého školství teologickým fakultám v Praze, Olomouci a nově zřízené fakultě v Bratislavě, prosadit ponechání povinného vyučování náboženství na školách obecných, měšťanských a středních, přiznat kněžím vyučujícím náboženství na státních školách právo parity s ostatními učiteli a profesory,

ponechat církvi zasvěcené svátky, uznat revizi učebnic urážejících základní principy katolického náboženství a zkreslující historické církevně náboženské události, zmařit pokusy o zavedení nuceného civilního sňatku nebo převzetí matrik a církevních charitativních ústavů a také uznat zvláštní duchovní službu v armádě.⁴

I když v nové republice ztratila katolická církev své privilegované postavení, přesto nadále zůstala součástí veřejného života. Strahovský opat Zavoral se v říjnu 1926 zúčastnil uložení prsti z legionářských bojišť do zdi Staroměstské radnice (VHA).

V roce 1920 byly rovněž navázány diplomatické vztahy mezi ČSR a Svatým stolicem. Prvním vyslancem Československa u Svatého stolce byl jmenován profesor historie na Karlově univerzitě Kamil Krofta. Nunciem v Praze se stal dosavadní rada vídeňské nunciatury Mons. Clemente Micara, který právě z Vídně znal specifické české poměry a již v říjnu 1919 byl papežem jmenován delegátem u československého episkopátu. Přímé diplomatické

⁴ Tamtéž, s. 245.

zastoupení přispělo rozhodným způsobem k překonání předsudků a usnadnilo vzájemné poznání, sblížení a spolupráci obou subjektů. Diplomatické styky měly za hlavní účel praktické řešení církevně politických záležitostí a měly více charakter pragmatický a administrativní než reprezentanční a diplomatický.

Představitelé radikalizmu se těžce smiřovali s konsolidací a posilováním významu katolicizmu v ČSR, a proto zesílili svůj protestní protikatolický boj. Příležitost vyvstala při vydání zákona o svátcích, kdy byl zaveden památný den upálení mistra Jana Husa. Ve vzájemných diplomatických stycích nastala v souvislosti s kontroverzními oslavami tohoto státního svátku krize známá jako Marmaggiho aféra. Výročí Husova úmrtí 6. července 1925 bylo slaveno s velkou okázalostí za oficiální účasti prezidenta a vlády. Na Hradě vlál dokonce černý prapor s rudým husitským kalichem, ač dle protokolu byla předepsána vlajka státní. Apoštolský nuncius Francesco Marmaggi dotčen rázem oslav na znamení protestu opustil Prahu. K úplnému přerušení diplomatických styků však nedošlo a nóty o běžných věcech byly vyměňovány i nadále. Podle stanoviska Svatého stolce, který viděl v oslavách nástroj politické akce, se dopustila vláda dvojí chyby. Jednak ústavní, že se postavila i s prezidentem za jednu ze stran, na něž se dělí veřejné mínění, a sice za menšinu proti většině. Dále diplomatické, že majíc styky s mocností, dopustila se proti ní nepřátelského aktu. Vláda reagovala prohlášením, že za vývoj událostí spojených s demonstračním odjezdem papežského nuncia nemůže být činěna zodpovědnou. Konflikt zároveň poukázal na postoj nejvyšších politických činitelů, kteří nejen vyvolali vážné napětí v diplomatických vztazích, ale také zkomplikovali další řešení poměru církve a státu. Pro Svatý stolec se stala vláda nevěrohodnou a pro další jednání nezpůsobilou. Teprve koncem roku 1927, kdy byl do Prahy poslán podtajemník posvátné Kongregace pro mimořádné záležitosti Mons. Pietro Ciriaci, se podařilo spor urovnat a začátkem roku 1928 byly diplomatické styky Československa s Vatikánem úplně obnoveny.

Od začátku dvacátých let probíhala mezi Ministerstvem zahraničních věcí a Svatým stolicem jednání za účelem řešení mnoha naléhavých církevně politických záležitostí. Vyjednávání bylo náročné a zvláště obtížně se hledalo praktické řešení týkající se postavení církve, vztahu mezi církví a státem,

církevního majetku, hranic církevních provincií a nominace hierarchie. Jako výsledek z jednání vzešla mezinárodní smlouva v rozsahu šesti článků, která vstoupila v platnost vzájemnou výměnou nót mezi kardinálem státním tajemníkem a ministrem zahraničních věcí Edvardem Benešem dne 2. února 1928. Ten se později vyjádřil, že to byla jedna z nejdůležitějších, ale i nejobtížnějších otázek, které jako ministr zahraničí řešil.

Z hlediska našeho tématu je třeba zmínit článek čtvrtý, ve kterém se praví, že „Svatý stolec, dříve, než přistoupí k jmenování arcibiskupů, biskupů diecézních, koadjutorů s právem nástupnickým a armádního ordináře, oznámí československé vládě jméno kandidátovo, aby se ujistil, že vláda nemá důvodů rázu politického proti této volbě. Uvedení prelátů musí být československými státními příslušníky“. Námitkami politickým mi se rozumějí všechny námitky, které by se vztahovaly k bezpečnosti státu například tak, že se kandidát zúčastnil podniků namířených proti celistvosti státní, proti ústavě nebo veřejnému pořádku. Naproti tomu by nebylo možno připustit jako politickou námitku činnost kandidáta ve straně, která je dle ústavy možná, ale není vládní (tj. která je tou dobou v opozici). Šlo-li o posouzení osoby budoucího vojenského biskupa, mělo být dbáno i námitek čerpajících z poměru kandidáta k armádě. Jméno kandidáta navrženého vládě má až do zveřejnění zůstat utajeno a stejně tak všechna další jednání jsou tajná.

Při zmínce o armádním ordináři se v průběhu jednání Dr. Krofta vyjádřil, že tato otázka je v ČSR ještě nevyřešená, neboť se neví, bude-li vojenská správa trvat na tom, aby byla zřízena pro československé vojsko zvláštní duchovní správa, nebo bude-li si přát, aby vojsko bylo pastorováno duchovními civilními. Přitom podotkl, že vláda přikládá zajisté větší význam jmenování biskupa vojenského než při jmenování rezidenčního biskupa. Na to vyjednavac za Svátý stolec Mons. Borgongini reagoval, že církev nemá zájem na tom, aby se rozhodovala pro ten nebo onen systém pastorace. Má však za to, že v době války se osvědčuje lépe systém exemptní duchovní správy. Připustil také, že při námitkách před jmenováním armádního biskupa možno vedle činnosti politické uplatnit ještě další okolnosti z hlediska vojenské způsobilosti a k postavení kandidátovu v armádě. Následně se obě strany dohodly, že ustanovení o armádním

ordináři vstoupí v platnost až v případě, bude-li samostatná duchovní správa v československé armádě zřízena.

Vysocí představitelé Hlavního štábu s delegacemi jugoslávských a rumunských důstojníků, kteří se v létě 1929 účastnili manévru v okolí Kroměříže, byli přijati olomouckým arcibiskupem Leopoldem Prečanem na arcibiskupském zámku.

Na snímku rovněž francouzský maršál Pétain, prezident Masaryk a ministr národní obrany Udržal (VHA).

Následující pátý článek stanovuje, „že hodnostáři uvedení v předchozím článku vykonají po svém jmenování Svatým stolcem, dříve, než nastoupí svůj úřad, přísahu věrnosti státu československému. Její text v českém překladu zní: „Přisáhám a slibuji, jakož se sluší biskupovi, věrnost Československé republice, a že nic nepodniknu, co by bylo proti blahu, bezpečnosti a integritě republiky“. Šlo zde především o to, aby při výkonu své funkce byl navržený kandidát loajální vůči státu.⁵

---

⁵ KONÍČEK, Jiří, *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*, Olomouc 2004, s. 71–128.

Smlouva završila konsolidační proces ve vzájemných vztazích a byla výrazem vzájemného respektu a ochoty opravdově vzájemně spolupracovat k dobru celé země. Obě strany tímto smluvním aktem stvrdily ukončení konfrontačních snah ve vztazích mezi církví a státem a potvrdily příklon ke kooperačnímu modelu a koordinaci při řešení církevně politických otázek, v nichž se kříží zájmy obou stran. Rozhodující roli a vliv na přípravě a uzavření smlouvy měl ministr zahraničních věcí Edvard Beneš. Podařilo se mu nejen překonat chaotické popřevratové období, ale také prosadit navázání diplomatických styků s Římem jako základnu pro řešení problémových otázek mezi církví a státem. Výsledky jeho práce lze vnímat jako pozitivní a výrazně přispěl ke zklidnění a seriózní úpravě vzájemných vztahů. Jeho pojetí vyjadřovalo snahu najít formu přátelského soužití a způsob vzájemné přátelské spolupráce. Stál u zrodu dohody, byl hlavním aktérem a také garantem po celou dobu své politické činnosti ať už ve funkci ministra zahraničních věcí nebo ve funkci nejvyšší. V jeho přístupu se odrážel nekonfrontační, věcně korektní a také přátelský poměr státu vůči církvi, který dosáhl svého největšího rozkvětu a vyvrcholení ve třicátých letech.

V následujících letech se vztahy československého státu ke katolické církvi utvářely v duchu vstřícnosti a přátelství a v závěru dvacátých let se vztah církve a státu normalizoval. To se projevilo při oslavě významné události milénia mučednické smrti svatého Václava v roce 1929, která se stala příležitostí k výměně přátelských signálů. Svatováclavské oslavy v roce 1929 se staly významným přelomem a přispěly k rehabilitaci českého katolicismu v národním životě. Rovněž mezinárodní situace, zejména hrozba nacizmu, obě strany v následujících letech sblížovala. Vrcholným projevem byl První celostátní katolický sjezd v Praze konaný v červnu 1935. Jednalo se o jedno z nejmohutnějších vystoupení poválečného katolicismu. Eucharistického kongresu se účastnili věřící všech národů Československa a Pius XI. se na něm dal zastupovat pařížským arcibiskupem kardinálem Jeanem Verdierem jako papežským legátem, což lze chápat jako přímou a zřejmou podporu ideje francouzsko-československého přátelství ze strany Vatikánu. Na vrcholnou slavnost sjezdu – mši svatou, kterou kardinál sloužil na strahovském stadionu – se dostavila celá československá vláda. Dalším dokladem dobrého poměru Svatého stolce k Československu se

stalo jmenování pražského arcibiskupa Karla Kašpara⁶ kardinálem v roce 1935. Za příznivé řešení postavení a působení katolické církve v ČSR se katolíci odvděčili podporou prezidentské kandidatury Edvarda Beneše v roce 1935.

Třicátá léta tak postupně přinesla změnu pohledu české společnosti na církev a postupnou integraci katolicizmu do národního života. I uvnitř církve dochází ke spirituální obnově, jejímiž nositeli se staly především řeholní komunity, v jejichž středu působily výrazné osobnosti. Ty často vyzývaly k hledání duchovních vzorů v prvotní církvi, k budování společenství věřících ve farnostech a zaměřily se také na otázky liturgie a problematiku nových způsobů pastorace. Můžeme pozorovat tendenci duchovní obrody v prostředí katolických spolků sdružujících mládež a katolické intelektuály. Ty jsou navíc v českém prostředí úzce navázány na politický katolicismus a členové těchto spolků se v politické oblasti vědomě angažují.

Memorandum vojenského kléru

Sami vojenští duchovní zaslali v pohnutých podzimních dnech roku 1918 rodícímu se Ministerstvu národní obrany společné memorandum, v němž vykreslili svoji dosavadní činnost v armádě Rakouska-Uherska a poukázali na problém, který by vznikl odmítnutím duchovní služby jako celku. Zároveň se omluvili za chování svého bývalého představeného biskupa Bielika a distancovali se od jeho loajálního postoje k monarchii. Vzhledem k závažnosti je na místě citovat zde dokument i přes značný rozsah v plném znění:

„Čeští kněží – vojáci shromáždění v Obecním domě v Praze dne 26. listopadu 1918 prohlašují, jak následuje:

---

⁶ Mons. Karel Kašpar (narozený 16. května 1870 v Mirošově u Rokycan) byl po studiích v Římě 25. února 1893 vysvěcen na kněze. V Praze působil jako spirituál Strakovy akademie, od roku 1907 byl kanovníkem u katedrály sv. Víta. V roce 1921 byl jmenován pomocným biskupem v Hradci Králové a o rok později se zde stal biskupem sídelním. V říjnu 1931 byl jmenován pražským arcibiskupem a v roce 1935 prvním kardinálem v Československu od vzniku republiky. Zemřel 21. dubna 1941 v Praze.

1. Pronášejí upřímný hold oddanosti naší mladé Republice československé a jejím reprezentantům, vítají s radostí svobodu po 300 let ujařmeného národa našeho, a ze srdce přejí ministru pro národní obranu V. Klofáčovi, aby energií jeho podařilo se s naší armádou československou obhájit integritu našeho mladého státu proti sveřepým jeho nepřátelům, a tak zajistiti štěstí a slávu našeho národa.

2. Prohlašují, že vždy a všude zůstali věrni svému národnímu přesvědčení spojující lásku k Bohu s láskou k vlasti a hrdinně a odvážně reklamující práva našich českých vojáků za okolností jakýchkoliv.

3. S trpkostí a nevolí konstatujeme nevlídné a nepřátelské, ba nekněžské vystupování bývalého polního vikáře Bielika, jak v úředním, tak osobním styku proti národnostem slovanským v bývalé armádě rakousko-uherské vůbec a proti kněžím téže národnosti, zvláště Čechům. Vyslovujeme opovržení nad jednáním jeho, jenž zapomínaje kněžské důstojnosti, snížil se ve své nenávisti ke všemu českému až na denuncianta a tím se nemálo přičinil k persekucím, jimiž národ náš v době světové války tolik trpěl a veřejně a slavně protestujeme proti všem křivdám a hanám nám bezbranným ve tvář meteným.

4. Jsouce částí bývalé armády rakousko-uherské a přihlásivše se do služeb vlády Československé republiky reklamujeme pro sebe táž práva příslušná ostatním důstojníkům bývalé armády převzatým novým státem, při modifikacích nastávající demobilizace, eventuálně přijetí do dalších služeb státu.

5. Prohlašujeme, že ať ve svazku armády československé, ať v civilním zaměstnání budeme věrně plniti povinnosti, jak nám víra naše velí vůči vlasti a národu svému, ze kterého jsme vyšli a s nímž také další jeho osudy s plnou zodpovědností a spravedlností pro čest a právo budeme snášeti.

Mladé naší Československé republice přejeme hojnost všeho dobra a štěstí a zdaru ve všech podnicích a opatřeních, jež jí mají zajistiti slávu a obdiv celého světa.

Memorandum podané ministru pro národní obranu o činnosti vojenských duchovních, bývalé armády rakousko-uherské, v budoucnosti ve státě československém:

1. Všeobecná působnost vojenských kněží: V míru bylo vojenských kněží aktivních poskrovnu. Povinností jejich bylo konat vojenské bohoslužby,

starati se o duševní život vojáka dle instrukcí ve vojenských pravidlech předepsaných, vésti matriky, dodávati statistiku pro politické úřady atd., jak to duchovní úřad kněze vyžadoval. Rovněž v nemocnicích vojenských byl úkol kněze vojenského vyměřen instrukcemi předepsanými, ale to přiznati možno, že činnost vojenských kněží aktivních v míru nikdy nepřišla do konfliktu ani s vlasteneckým, ani s náboženským cítěním mužstva jim svěřeného, a všichni těšili se oblibě důstojnictva a zvláště mužstva, jež ve vojenských kněžích vidělo vždy své ochránce v bolestech a strastech, jež přinášel s sebou život vojenský.

2. Zvláštní působení ve válce: Široké pole působnosti otevřelo se vojenským kněžím ve světové válce. Poněvadž dosavadní počet nestačil, zavolání záložní polní kuráti k aktivní vojenské službě, dosud pouze v evidenci vedení, aby každá formace jak v poli, tak v zázemí, a každá nemocnice jak polní, tak etapní a zázemní, měla svého duchovního správce.

Činnost těchto mužů jako příslušníků jiných stavů z klidného a tichého svého zaměstnání vytržených byla opravdu obrovská a nanejvýš záslužná, že ani největší nepřítel, ať osobní, ať celého stavu, neodvážil by se těchto zásluh vojenskému kléru odpírati. Kdo viděl vojenského polního kuráta – Čecha – v poli s jeho plukem, neubráníl se hlubokému dojmu, když viděl tu dětinnou přichylnost, hochů, často, starých hochů, ku jejich duchovnímu. Neviděli v něm důstojníka, jenž rozkazy jim uděloval, neviděli v něm vojáka, jenž slepě dle instrukcí a dle rozkazů svých představených se řídil, ale patřili naň jako na kamaráda, jako na druhá, jenž ve středu jejich sdílel s nimi, jak na pochodu, tak v zákopech všechnu svízel a všechny útrapy válečné. Zde ukázala se ta záslužná činnost kněze – Čecha. Podpírati skleslé mysli myšlenkami na domov, vštěpovat jim ideje na budoucí slávu české vlasti, chrániti je před zoufalstvím pro nelidské zacházení od nepřátelských představených, utěšovat je v jejich bolestech a trudech, stále míti úsměv na rtech, i tehdy, kdy činnost jejich bývala křížená sverepými představenými. Jaká zde úloha, jaké zde sebezapření pro kněze – vojáka!

A my všichni s klidným svědomím můžeme prohlásiti, že zůstali jsme Čechy i za okolností, kdy mnohý zapřel svůj rod, kdy mnohý zvlažněl poznáv, že tím si poslouží neb ve službě ulehčí. Toho jsme nikdy neučinili! A slavně protestovali bychom proti každému, kdo chtěl by tvrditi, že kněží

vojáci neplnili svých povinností vlasteneckých. Kolik nás bylo šikanováno, kolik nás pro nepatriotické (rakouské) smýšlení bylo trestáno, kolika výnosy i z nejvyšších míst bylo poukazováno na nerakouské smýšlení českého kléru vůbec a vojenských kněží zvláště. Sám náš bývalý nejvyšší představený polní vikář Bielik výnosy svými káral nerakouské jednání kněží českých a důrazně vybízel k obrácení, hroze persekucemi, jež také skutečně provedl. Známe jest výrok Bielikův „všichni čeští polní kuráti jsou velezrádci“, jakož i jeho denunce u zdejšího místodržitelství, by všichni čeští kuráti byli pod přísným politickým dohledem. Ale kněze Čecha neodvrátilo toto vše, aby zůstal Čechem, aby těmto ubohým hochům českým zůstal tím, čím ho chtěli mítí – ne důstojníkem, ne vojákem, ale přítelem i ve smrti. A klidné svědomí máme, že tím jsme našim hochům skutečně byli – přítelem a mnohdy v poli jediným přítelem, který sdílel s vojákem jeho radosti i jeho strasti. Vymáhati dovolené, pomáhati k ustanovení k lehčím službám,

Polní mše sloužená rakouským feldkurátem Ladislavem Dvořákem v létě 1915 v Jasionce u Rzeszóva (VHA).

orodovati za provinilé, vymáhati prominutí trestů, po případe zmírňovati je, ba mnohdy i pronesené ortely smrti nad ubohými zadržeti a je změnití – toť rovněž bylo úlohou polního kněze. Výkony, jimiž dáváno v sázku vše i existence, ba mnohdy i život se známkou ‚velezrádce‘. Toto je-li velezrada, pak nevíme, co je láska k vlasti a národu, pak však také přiznáváme se všichni: byli jsme velezrádci. A v této činnosti závodili všichni ať aktivní, ať záložní vojenští kněží.

Než tím činnost polních kněží vyčerpána nebyla. Teď přišla na řadu činnost úřední a té při rakouském systému papírovém nebylo málo. Věsti matriky a někdy dosti pracně shledávati úmrtní legitimace padlých, tyto zanášeti, sháněti svědky smrti, doplňovati chybějící data, oznamovati příbuzným a rodinám úmrtí jejich člena, popřípadě sháněti okolnosti za jakých padl, a při všem tom šetrně si věsti, toť práce lidí svým povinnostem zcela oddaných, své vlasti a svému národu věrně sloužících a nezištně sloužících. Vždyť odměnou bývaly mnohdy ústrky, výsměch a eventuální přesazení a propuštění bez nároku na odměnu. Ale to nás neodstrašilo plniti dále věrně své povinnosti. Láska našich hochů a jich oddanost byla jedinou naší odměnou. K tomu přistoupilo ještě udílení svátosti umírajících i na nejnebezpečnějších místech, popřípadě těžce raněné odnáseti na místa krytější, a máme celý obraz kněze samaritána oddaného svému úřadu. Podotknuto budiž, že více než deset českých kurátů obětovalo život svůj při plnění svých vlasteneckých a apoštolských povinností vůči svěřeným českým vojínům.

Muži tohoto rázu a těchto vlastností zajisté nezaslouží, aby teď v novém československém státě byli pomíjeni. Také jim jako jiným aktivním důstojníkům náleží šetrný ohled. A my všichni také máme právo tento pro sebe reklamovati.

3. Jak vytváří se poměry teď v míru a jaká by byla působnost kněze vojáka: Je přirozeno a poměry dáno, že záložní polní kuráti jako ostatní záložní důstojníci budou demobilizováni a bude-li stanoveno odbytné v jakékoli výši, tedy s tímto jako záložní důstojníci propuštění. Ovšem postupně dle postradatelnosti při některých nemocnicích, pokud tyto nebudou rozpuštěny a s matrikami jiná opatření nebudou učiněna. Nelze překotně všechny dáti najednou k dispozici jednotlivým ordinariátům,

poněvadž mohlo by se státi, že by zůstali bez chleba a existence jejich byla by nanejvýše ohrožená.

Propustiti však vůbec všechny vojenské kněze i aktivní ani z důvodů existenčních, ani z důvodů právnických, ba ani z důvodu lidskosti a praktičnosti nelze. Je pravda, polní kurát nastoupil v hodnosti setníka. Ale kdy? Již ve věku zralejším s akademickým vzděláním a s jakým dalším postupem? Když mladičkový poručík 19–20letý nastupoval dráhu vojenskou, byl polní kurát v hodnosti setníka. Ale když po 15 letech dříve mladičkový důstojník stal se setníkem, byl jím polní kurát také dosud. Kde tedy jaká výhoda existenční a při tehdejší postupování s touto hodností odcházel i do výslužby nemocen a ubitý na duchu i na těle, poněvadž ustanoven byl jako Čech se schopností rychle s jinými národy se dorozuměti a na místa, kam nikdo nechtěl – Dalmácie, Bosna, Hercegovina a tyrolské kopce byly jeho údělem.

Převzal-li nový československý stát povinnost postarati se o ostatní důstojníky bývalé rakouské armády, na totéž opatření mají nárok i aktivní vojenští kněží.

Je pravda, bohoslužby dříve povinné odpadnou, ale svoboda víry, svoboda návštěvy bohoslužeb zde zůstane a vojáci musejí věděti, že bohoslužby pro ně se konají, a že v tu neb v onu dobu se jich mohou zúčastniti.

Pak zde zůstanou nemocnice! A kdo by nemocným a umírajícím mohl odepríti poslední útěchu, žádá-li o ni? Civilní klérus? Ten bude sám přetížen prací. A pak jsou zde matriky! Jsou zde spousty záznamů úmrtních, které pro nedostatek zručných písařů nemohly býti zaneseny do knih úmrtních. Neb každý případ jednotlivý jest předmětem mravenčí píle a důkladné svědomitosti, by se předešlo nedorozumění neb i podvodům.

Až uklidní se poměry a styky budou opět navázány, počne nové šetření a bádání, neb tisíce a tisíce našich vojnů buď na bojištích neb v zajetí zemřelých posud nám jsou nezvěstní, žádných zpráv o nich nemáme. Kolik matrik se ztratilo vinou bývalého vojenského rakouského vedení? A všechny tyto matriky budou muset býti znovu zřízeny. Matriky střeleckých pluků vedeny jsou jen ve Vídni. Bude třeba o ně požádati neb opisy poříditi neb někoho k polnímu vikariátu vyslati, který by pořizoval potřebné záznamy a dotazy. Tuto práci zajisté nejvýše důležitou a těžkou nemůže obstarati laik neznající předpisů ani úřadů, na něž by se měl obrátiti.

Rakouská polní mše sloužená za první světové války vedle těžkého moždíře (VHA).

Všechnu tuto práci matriční zastával jen polní kurát. Bylo by praktické a účelné tuto práci svěřiti několika úředníkům bez rozhledu v této věci? Bylo by účelné odstraniti vše to, co udržovalo náš zdravý organismus národní? A to můžeme s pýchou říci, že všude polní kněz jediný to byl, který klesající mysl zoufalého vojína Čecha udržoval zpříma a před lhostejností uchránil.

Potřeba a důležitost vojenských kněží byla uznána vojenským vedením čtyřdohody (Itálie, Francie) i u československých legií, které jednotlivým formacím přidělilo vojenského kněze a jich působnost nejvýš oceněna.

Jaké bylo by možné rozhodnutí a zařízení do budoucna? V zájmu nového našeho státu budtež ponechány nynější superioráty v Praze, Lito-měřicích, pro moravské pluky v Brně s odbočkou v Olomouci, pro Slezsko buď Opava neb Těšín, neb budiž přivtěleno k Moravě, pro Slovensko Wilsonovo město (Prešpurk) a Košice, by takto byla lehce ona střediska

i lidu dosažitelná. Vrchní vedení budiž generální superiorát v Praze, jehož název úřední jakož i ostatních mohl by být obdobně změněn snad ve vojenský matriční úřad.

Po úplné demobilizaci zbylo by asi 30–40 aktivních polních kurátů neb superiorů národně uvědomělých, jichž jméno ničím nečestným není poskvrněno. Ze starších asi jistě několik půjde do penze, takže by mladší kuráti úřady matriční zastávat mohli a tím možnost slušného žití jim zabezpečena.

Podepsaný zástupce všech vojenských kněží aktivních i záložních předkládá toto memorandum ministru národní obrany k blahovlnnému uvážení se slibem, že všichni vojenští duchovní nadále chtějí pracovati pro všechno, co by přispívalo ku blahu, štěstí a slavné budoucnosti naší mladé Československé republiky.⁷

Recepce duchovní správy

Každý moderní stát je postaven před problém, zda a v jakém rozsahu umožnit přístup církví jako organizovaných nositelů a zprostředkovatelů náboženských idejí do armády, a tak zaručit jejich příslušníkům svobodu projevu náboženského vyznání včetně účasti na náboženských obřadech. Symbiózou armády a církve se postupem doby vyvinuly tři typy vojenské církevní správy. Převažujícím se stala exemptní vojenská duchovní správa, spočívající v přítomnosti duchovních ve vojenském svazku, kteří podléhají nejvyššímu vojenskému duchovnímu a jsou nezávislí na běžné (civilní) duchovní správě.

Dalším typem je smíšená vojenská duchovní správa, kde duchovní sice jsou ve vojenském svazku zařazeni, avšak nepodléhají nejvyššímu vojenskému duchovnímu, ale církevním hodnostářům obecné duchovní správy. Třetí typ se vyznačuje tím, že vojenská duchovní správa neexistuje, organizuje se jen v době války a v době míru se o příslušníky armády starají civilní duchovní.

---

⁷ Vojenský historický archiv (VHA), f. Ministerstvo národní obrany (MNO), k. 47, prezidium, inv. č. 2230, sign. 1/61.

„Československá vojenská správa neprojevovala po roce 1918 příliš velký zájem o zavedení této [tj. duchovní] služby v československé armádě. Jestliže k tomu přesto roku 1919 došlo, bylo to spíše z iniciativy především katolické církve, opírající se o dosavadní tradice, než z vědomí potřebnosti této služby v rozhodujících kruzích státu a armády.“ Těmito slovy charakterizuje Rudolf Sander zřízení duchovní služby v prvorepublikové armádě ve svém textu *Organizační a dislokační vývoj československé armády v letech 1918–1939*⁸ a odtud jej opakovaně přebírají další. V souvislosti s výše zmiňovanými protikatolickými náladami ve státě pochopitelně existovala snaha omezit vliv duchovních také v armádě. Navíc v době, kdy vůdčí osobnosti státu a politického života prosazovaly důslednou odluku církve od státu, byla budoucnost vojenského kléru skutečně značně nejistá. Výbor národní obrany⁹ na své schůzi konané 4. listopadu 1918 přijal v článku 21 následující usnesení:

„1. Veškerí záložní duchovní všech vyznání budtež bezodkladně propuštěni na dovolenou.

2. Záležitosti aktivních osob vojenské duchovní správy vyřídí se současně s otázkou aktivních důstojníků vůbec.

3. Zrušují se ihned veškery povinné a nucené bohoslužebné a jiné náboženské úkony všech vyznání v celém oboru čs. branné moci. Pokud jednotlivci žádají o náboženské úkony např. v nemocnicích apod., budtež požádání občanství duchovní.“¹⁰

Reálná situace však ukázala, že aplikování takto pojatého řešení by bylo příliš radikálním v době, kdy se z front vracely desítky vojenských útvarů a tisícovky mužů se stále nacházely ve vojenských nemocnicích nebo zajateckých táborech. Jenom v oblasti ZVV Brno působilo v září 1919 sedmnáct duchovních, z toho osm v posádkových nebo záložních nemocnicích

---

⁸ SANDER, Rudolf, *Organizační a dislokační vývoj československé armády v letech 1918–1939*, Sborník archivních prací, č. 1, 1985, s. 3–162.

⁹ Ustanoven 30. října 1918 jako zvláštní složka Československého národního výboru, aby řídil veškeré vojenské záležitosti nově vzniklého státu. Svoji činnost ukončil 15. listopadu 1918. Jeho kompetence převzalo nově vzniklé Ministerstvo národní obrany a částečně branné výbory Národního shromáždění.

¹⁰ VHA, f. Výbor národní obrany, k. 1, inv. č. 4.

v Brně, Olomouci, Hranicích, Jihlavě, Kroměříži nebo Opavě.¹¹ V dalších osmi nemocnicích byla duchovní správa vykonávána subsidiárně.¹²

„Ze všech stran Československé republiky obracejí se ke mně vojenští duchovní jak záložní, tak i aktivní, prosíce mne o rozhodnutí jak v osobních, tak i služebních záležitostech. Považují mne duchovní tito jakožto referenta Vojenského velitelství v Praze a jako nejstaršího jak hodností, tak i stářím, za šéfa vojenského duchovenstva československého,¹³ zahajuje svůj nedatovaný dopis adresovaný Ministerstvu národní obrany polní superior Antonín Voneš, který se tak po převratu sám postavil do čela vojenského duchovenstva. V listu zmiňuje potřebu pastorace ve vojenských nemocnicích, nutnost vedení matrik i situaci na Slovensku. „Vracejí se z pole vojenští duchovní záložní i aktivní a prosí, nemajíce v diecesích místo, o místa v některé nemocnici vojenské. Pokud nutná potřeba to umožňuje, vyhovuje se přání, neboť doznat musíme, že veliká část polních kurátů českých v ohledu národnostním a působnosti své v poli za nejkřutější persekuce získala si nesmrtelných zásluh. [...] Jest nařízeno, aby vojenští duchovní v záloze byli propuštěni do svých diecesí. Tak se vskutku děje. Ale mnozí při návratu svém dostávají odpověď: Vaše místo je obsazeno. Kuráta, který skoro pět let v nebezpečnostech a útrapách všeho druhu konal svou povinnost u našich vojínů, strčí do vesnického koutku. Proti tomu musím se vši silou ohradit. Musím se zastat a vzít v ochranu tyto národní hrdiny, aby jim biskup dal přednost při obsazování míst jak kaplanských, tak farářských. [...] Aby všem těmto úkolům dostáti mohl níže podepsaný, jest nezbytné, aby pověřen byl patřičnou autoritou, kterou by mu udělilo Ministerstvo národní obrany jmenující ho generálním superiorem československého vojenského duchovenstva aspoň pro čas, než definitivně se rozhodne o otázce polního duchovenstva, a aby kompetence jeho mu byla jasně vymezena, aby autoritativně mohl vystupovat se zřetelem na uvedené záležitosti duchovní.“¹⁴

¹¹ VHA, f. MNO, r. 1919, k. 252, XII. odbor, č. j. 4583.

¹² VHA, f. MNO, r. 1920, k. 490, 36a. odd., sign. 14-1/8, č. j. 91099.

¹³ VHA, f. MNO, r. 1919, k. 252, XII. odbor, bez č. j.

¹⁴ Tamtéž.

Striktní vyjádření Výboru národní obrany navíc vyvolalo následné reakce. Skupina poslanců Národního shromáždění vedená olomouckým arcibiskupem Stojanem vznesla na schůzi 6. ledna 1919 interpelaci na ministra národní obrany, jakým způsobem tedy bude duchovní péče o příslušníky armády napříště zajištěna. V odpovědi ministr Klofáč zopakoval, že vojenská správa trvá na zásadním stanovisku osobního náboženského přesvědčení a úplné osobní svobody. Nic tedy nezavazuje vojíny k výkonům náboženským, zároveň ale nic nebrání dobrovolně a nenuceně se jich účastnit. Připomenul, že dosud platí stav, kdy v každé nemocnici i posádce je stále ještě ustanoven vojenský kněz nebo i více. Aby ministr vyhověl interpelujícím poslancům, bylo velitelstvím nařízeno, aby se v týdenních rozkazech mužstvu oznamovalo, kdy a kde se o nedělích a svátcích bohoslužby konají. Zároveň odmítl přidělit vlastní vojenské duchovní jednotlivým vojenským útvarům na Slovensku s tím, že se jedná o oddíly okupační a nikoli vojsko táhnoucí do boje, tedy vojsko válečné v pravém slova smyslu. Proto bohatě postačuje, budou-li duchovní přiděleni pouze k posádkám.¹⁵ Přístup vojenské správy tak byl spíše smířlivý než radikální a reflektována byla i situace na Slovensku, kde se v následujících měsících duchovní měli velmi osvědčit a jejich práce, zvláště pak osvětová, byla vysoce hodnocena.¹⁶

Nová armáda měla být budována jako republikánské a demokratické vojsko oproštěné od nánosů habsburského monarchismu a militarismu. Bylo nutné zvážit, nakolik by se zájmy církve střetly s požadavkem vytvořit armádu, která má charakter nadstranického, odpolitizovaného organismu na bázi přísné ústavnosti. Výchova vojáků měla upevňovat jejich vědomí idey státu a jeho samostatnosti jako vzor občanské spolupráce, politické, sociální a národnostní snášenlivosti, měla posilovat pocit vlastenectví, který vede vojáka k obraně republiky a prosazovat ideu rozumného nacionalizmu, na jehož základě se voják stává obráncem státu, kultury a národní tradice. Čelní představitelé československého vojenského duchovenstva se však k těmto požadavkům připojili a konstatovali, že jejich působení s těmito ideály nebude v rozporu. Katoličtí vojenští duchovní zdůrazňovali,

---

¹⁵ VHA, f. MNO, r. 1919, k. 252, XII. odbor, č. j. 492.

¹⁶ Více v kapitole *Boje na Slovensku*.

že instituce vojenských duchovních bude mít pro republiku a její vojsko praktický význam, neboť duchovní nepůsobí jen z náboženského hlediska, ale i z hlediska výchovně mravního, kulturního, osvětového a humánního a pomáhají vytvářet ideál československého vojáka. „Dnes spočívá duchovní správa v čs. armádě na jedině správném základě. Není komanda, není donucování, není šablonovitosti. Každému vojáku, který křesťansky cítí, poskytuje se příležitost, aby stal se účastným všech svátostí, aby účastnil se služeb božích a vyslechl kázání. Za tou příčinou jest přísně dodržován nedělní klid, aby každý příslušník branné moci mohl ukojit svůj duchovní hlad a splnit své náboženské povinnosti dle hlasu svého svědomí. Dnes spatřuje voják v duchovním svého pastýře a rádce, který pečuje o jeho duševní blaho. [...] Naše vojenské duchovenstvo jest proniknuto hlubokým vlasteneckým cítěním, dobře si vědomo své povinnosti, aby vychovávalo republice dobré a spolehlivé obránce a občany. Přijímá do jisté míry také úkol politický, zvláště významný pro naši mladou republiku.“¹⁷ Bylo poukázáno i na to, že ani státy, ve kterých proběhla odluka státu a církve, nezrušily vojenskou duchovní službu. Evangeličtí vojenští duchovní nadto zdůrazňovali, že chtějí působit v armádě ve smyslu a duchu Husově a českých bratří, v duchu demokratickém, mravním a kulturním.¹⁸

Při rozhodování o dalším ponechání duchovní služby v armádě si vojenské úřady dokonce nechaly od zastupitelských úřadů v jednotlivých evropských zemích zpracovat zprávy, aby mohly zjistit a porovnat, jakým způsobem je v různých státech vojenská duchovní správa zajištěna a organizována.¹⁹

Nejistá budoucnost duchovní služby na počátku dvacátých let způsobovala nespokojenost i v řadách vojenských duchovních. V novinách se objevovaly anonymní texty, ve kterých se snažili obhájit svoje právo na další existenci v rámci armády a zdůrazňovali, že nechťejí být pouze trpěni z milosti, ale že jejich práce je pro vojáky opravdovým přínosem.²⁰ Pub-

¹⁷ VHA, f. MNO, r. 1919, k. 252, XII. odbor, bez č. j.

¹⁸ VHA, f. MNO, r. 1921, k. 496, 36 b. odd., sign. 37-1/3, č. j. 56000.

¹⁹ VHA, f. MNO, k. 130, prezídium, inv. č. 2915, sign. 22-55/7.

²⁰ *Čs. vojenské duchovenstvo*, Čech, 5. listopad 1920.

likování problémů však vzbuzovalo ještě větší nelibost vojenských úřadů. Duchovní oddělení se snažilo vysvětlovat, že podobný postup na veřejnosti vojenský klérus spíše poškozuje. Od vyšetřování, kdo z kněží jsou autory příspěvků,²¹ však bylo upuštěno s poukazem na svobodu tisku.²² V době, kdy se množily útoky na církve a v tisku byly na denním pořádku články tendující k vášnivým protikatolickým agitacím,²³ se superior Voneš snažil nespokojence uklidňovat. Vysvětloval jim, že nyní, když za nimi nestojí opora státní moci ani autorita vojenského biskupa, jsou odkázáni pouze na sílu ducha, na svůj vlastní osobní vliv a výsledky své práce v mezích demokratické svobody.²⁴ Aktivním kurátům bylo doporučeno, že má-li kdo jakékoli stížnosti, má je nikoli ventilovat na veřejnosti, ale řešit služební cestou přes MNO. Potíže spojené s pastorcí pak mají vylíčit v pravidelných měsíčních zprávách o duchovní činnosti a ministerstvo se v odůvodněných případech postará o nápravu.²⁵

V souvislosti s unifikací a budováním kádrové armády do ní byla organicky začleněna i vojenská duchovní služba. Za situace plánované odluky církve a státu fungovala ve značném provizoriu a političtí i vojenská představitelé si byli dobře vědomi, že její budoucností se musejí vážně zabývat. „Ministerstvo národní obrany má zvláštní zájem na řešení těchto otázek, neboť v čs. armádě jest přítomně činnno 60 vojenských duchovních katolických, kteří rovněž jako jiní důstojníci jsou organicky do této armády zařazeni,“²⁶ předestřel v květnu 1920 generální superior Voneš v informacích poznámkách určených pro zasedání ministerské rady. Následovaly další zprávy a vyžádané posudky, ve kterých popisuje minulou, současnou i budoucí práci vojenského kléru. „Abychom mohli odůvodnit své stanovisko [...], je třeba, abychom kriticky posoudili posavadní činnost vojenských duchovních v čs. armádě a na základě toho pak její praktický

---

²¹ VHA, f. MNO, r. 1921, k. 492, 36a. odd., sign. 28-1/4, č. j. 908142.

²² VHA, f. MNO, r. 1921, k. 493, 36a. odd., sign. 68-1/1, č. j. 200021.

²³ VHA, f. MNO, r. 1921, k. 492, 36a. odd., sign. 28-1/3-2, č. j. 373031.

²⁴ VHA, f. MNO, r. 1921, k. 492, 36a. odd., sign. 28-1/3, č. j. 372901.

²⁵ VHA, f. MNO, r. 1922, k. 3295, 36a. odd., sign. 28-1/3, č. j. 443146.

²⁶ VHA, f. MNO, r. 1920, k. 490, 36a. odd., sign. 13-9/1, č. j. 26528.

význam v celkových zájmech čs. armády. Činnost duchovních jest v první řadě nábožensky umravňující. Duchovní [...] nabádají mužstvo k mravnému životu dle zásad křesťanství, budí ve vojínu svědomí, jako nejhlubší základ mravního života, budí a pěstují smysl pro osobní zodpovědnost, pro pořádek a povinnosti a pěstují v něm lásku a oddanost k vlasti. [...] Jest této činnosti i nadále třeba?²⁷ Na dalších stranách zmiňuje duchovní ve vojenských nemocnicích, osvětovou a výchovnou práci nebo vedení matrik. „Pokud republika bude museti udržovati stálou armádu, bude, jak z činnosti vojenských duchovních vysvítá, nadále nutno ponechati i tuto instituci vojenských duchovních dle stanovené organizace Ministerstva národní obrany.“²⁸

Voneš zároveň nastínil i možnou budoucí organizaci. Navrhuje, aby nebyl po způsobu bývalé rakouské armády zřízen polní vikariát podřízený vojenskému biskupovi, ale nadále ponechán generální superiorát v čele s generálním superiorem. „A sice z těchto důvodů: Nemnožiti již počet biskupů v Praze, kterých je nyní šest. Důstojnost generálního superiora odpovídá spíše demokratickému rázu armády. Styk s mužstvem a důstojnictvem i s vojenským duchovenstvem je pro generálního superiora užší, intimnější a snadnější než při důstojnosti biskupa. Generální superior je samostatnější vůči episkopátu, do jehož sboru by jako vojenský biskup náležel a jejich vlivu a kontrole podléhal.“²⁹ Zaobíral se rovněž otázkou přijímání duchovních do armády a předpokládal i přítomnost duchovních Církve československé a evangelíků. Připomínána byla i válečná zkušenost: „Jak z poslední války známo, sdílel vojenský kněz s vojíny všecka nebezpečností a útrapy válečné. S mužstvem byli přímo v zákopech a vystaveni nebezpečí nejenom zde, nýbrž i v nemocnicích jak v poli, tak i v zázemí. Uvádíme, že asi 60 polních kurátů buď přímo na frontě, nebo následkem útrap válečných v nemocnicích život ztratilo.“³⁰ O celém úseku od listopa-

²⁷ VHA, f. MNO, r. 1920, k. 490, 36a. odd., sign. 13-3/3, č. j. 70774.

²⁸ VHA, f. Generální inspektor československých vojsk (GI), k. 14, inv. č. 850, sign. 13-5/1.

²⁹ VHA, f. MNO, r. 1920, k. 490, 36a. odd., sign. 13-9/1, č. j. 26528.

³⁰ VHA, f. MNO, r. 1920, k. 490, 36a. odd., sign. 16-1/12, č. j. 51308.

du 1918 do jara 1920 můžeme hovořit jako o období stabilizace duchovní služby, které bylo poznamenáno improvizacemi a komplikacemi.

Mohlo by se zdát, že po recepci duchovní služby do československé armády nestálo nic v cestě jejímu klidnému a zdárnému působení. Zvláště po zkušenostech, které vojenské kruhy učinily s duchovními na Slovensku při jejich úspěšné a vysoce hodnocené osvětové činnosti.³¹ Ve skutečnosti však opak byl pravdou. Po celá dvacátá léta se duchovní služba pohybovala v neustálé nejistotě a provizoriu. Důvodem byl především nevyjasněný vztah mezi církví a státem a nedořešená odluka církve a státu, ke které v době meziválečné republiky nakonec nedošlo.

Přítom mnohdy o duchovní službu ani nešlo, již pouhá účast vojáků na bohoslužbách se stávala diskutovaným tématem. Ministerstvo se netajilo tím, že nejpříznivější by bylo, kdyby se podařilo vojsko úplně neutralizovat od jakýchkoli náboženských projevů,³² avšak situace se jevila o mnoho složitější. Kritizována byla zejména přítomnost vojáků v průvodech, jako kupříkladu o Božím Těle v roce 1920 v Brně, v roce 1921 v Kroměříži³³ nebo v roce 1922 v Olomouci a Benešově, která se stala předmětem parlamentní interpelace.³⁴

Účast vojáků při bohoslužbách byla poprvé upravena výnosem č. 12797 z 21. března 1919 a upřesněna služebním předpisem A-I-1.³⁵ Účastí se rozumělo pouhé vykonání pobožnosti bez zjevné účasti na pořadatelských, nošení korouhví, baldachýnů, tvoření špalířů, stavění čestných stráží apod. Vojenské osoby se bohoslužeb měly účastnit ve vycházkovém stejnokroji. Používání součástí výzbroje a výstroje ke zvýšení lesku církevní slavnosti nebo obřadu bylo zakázáno, neboť jako státního majetku jich lze užívat pouze pro služební výkon. Každopádně se jednalo o dobrovolnou účast jednotlivých osob, účast celých oddílů nebo semknutých jednotek

---

³¹ Podrobněji v kapitole *Boje na Slovensku*.

³² VHA, f. MNO, k. 359, prezídium, inv. č. 6355, sign. 13-4/7, č. j. 16959.

³³ *Tábor je náš program čili husitské vojsko na klerikální parádě*, Stráž lidu, 1. 4. 1921.

³⁴ VHA, f. MNO, k. 149, prezídium, inv. č. 3097, č. j. 5386.

³⁵ VHA, f. Sběrka služebních knih branné moci (Sl. kn.), k. 1, inv. č. 1, sign. A-I-1, Služební řád, s. 172.

dovolena nebyla. Jestliže se přihlásil větší počet mužstva téhož vyznání, odeslal je velitel k náboženskému obřadu ve vycházkovém stejnokroji za velení rotmistra, nad padesát osob pod vedením důstojníka. K církevním slavnostem, na které byli zváni významní hosté i z civilní sféry, smělo posádkové velitelství vyslat své zástupce z řad důstojníků – deputace.³⁶ Používání vojenských hudeb při náboženských obřadech nebylo dovoleno, při náboženských slavnostech bylo možné účast vojenské hudby povolit, pokud o ní požádalo obecní nebo městské zastupitelstvo.³⁷ Toto ustanovení však bylo poněkud nekonkrétní, protože ne každému bylo zřejmé, kdy jde o obřad a kdy se jedná o slavnost.³⁸ Superior Medek,³⁹ který musel být v roce 1926 přímo požádán o přesné vymezení, v odpovědi uvedl, že Boží Tělo je z hlediska katolického církevní slavnost.⁴⁰

O rok dříve jeho předchůdce superior Bombera namítal: „Nedovedu pochopiti, proč by například vojíni katolíci nemohli ,mimo službu, zvláště pak v neděli a o církevních svátcích“⁴¹ účastniti se církevních slavností také tvořením špalíru a stavěním čestných stráží. Vždyť ve všech těchto případech nejde o žádnou manifestaci politickou, stavovskou nebo dokonce protistátní. Nikdo neodvází se přece tvrditi, že by snad v tvoření špalíru nebo stavění stráží spatřoval něco nečestného, co by se nesrovnávalo se stavem vojenským. [...] Také naši vojíni spontánně a dobrovolně často žádají, aby mohli při službách Božích u oltáře ministrovati, aby mohli

³⁶ VHA, f. MNO, k. 149, prezídium, inv. č. 3097, č. j. 5386.

³⁷ VHA, f. MNO, k. 608, prezídium, inv. č. 10458, sign. 13-4/3-2, č. j. 29462.

³⁸ VHA, f. MNO, k. 608, prezídium, inv. č. 10458, sign. 13-4/3, č. j. 29168.

³⁹ Gen. duch. Mons. Ignác Medek (narozený 21. ledna 1872 v Nítkovicích) po absolvování gymnázia studoval na teologické fakultě ve Štýrském Hradci a 21. července 1895 zde byl i vysvěcen. V letech 1895–1898 působil v civilní duchovní správě. Vojenským duchovním se stal v září 1898 a sloužil jako vojenský kaplan v Zadaru, vojenský kurát v nemocnicích v Přemyslu, ve Štýrském Hradci a v Badenu a duchovní správce v Rivě. Jako polní kurát pobýval v poli na ruském i italském bojišti jako divizní farář a později jako přednosta polního superiorátu. Do československé armády se přihlásil v prosinci 1920.

⁴⁰ VHA, f. MNO, k. 608, prezídium, inv. č. 10458, sign. 13-4/3-3, č. j. 38269.

⁴¹ Zde cituje doslova ze služebního řádu.

tvorit čestnou stráž u Božího hrobu atd. Jde jen o katolíky, vojínů jiného náboženství aneb vojínů bezvěrců se to vůbec netýká. Rovněž mne překvapuje nařízení o hudbách výnosem rozlišujícím mezi církevními slavnostmi a náboženskými obřady [...] protože nějaká hranice mezi církevními slavnostmi a náboženskými obřady speciálně v náboženství katolickém vůbec není. [...] A jelikož každá armáda má největší oporu v náboženství svých vojáků, jelikož speciálně katolické náboženství učí, že vojíni mají ve svých vojenských představených spatřovati vykonavatele moci a representanty vůle Boží, jichž nutno co nejsvědomitěji poslouchati, že mají všechny své povinnosti konati z lásky k vlasti a z lásky k Bohu, poněvadž Bůh to žádá, prosím, aby vojenská správa přihlížejíc k náboženství svých vojáků, z tohoto hlediska řešila tuto otázku v naší armádě. Vždyť vojínů bezvěrců není ani deset procent.⁴²

Rovněž poukazoval na nešťastné znění výnosu MNO č. j. 44988 z 26. ledna 1923, který označil za nepřípustné, aby vojenská hudba doprovázela mužstvo jdoucí do kostela: „Slováci vidí v něm hrot protináboženský, který trhá nitky s velkou námahou navazované. [...] Trpí při tom v první řadě vojsko, které má na konsolidaci slovenských poměrů největší zásluhu.“⁴³ Bombera přímo navrhl služební řád změnit a účast vojenských hudeb při slavnostech povolit. Argumentoval nejen tím, že se jich účastní generalita, důstojnictvo i vojíni a jedná se tak vlastně o akci armádní. Upozornil především na to, že stávající úprava vzbuzuje v Čechách, a především pak na Slovensku nelibost a vyvolává dojem, že vojenská správa úmyslně odstraňuje a potlačuje vše, co přispívá ke zvýšení náboženského projevu a úrovně bohoslužeb. Konečně vyjádřil podiv nad tím, proč by městská zastupitelstva měla rozhodovat o tom, jak mají v posádkových, a tedy vojenských kostelech probíhat bohoslužby.⁴⁴

Problém představovalo i samotné ohlašování konání bohoslužeb v rozkazech. Na základě novinové stížnosti několika nevěřících vojáků v Českých Budějovicích v roce 1923 přesunulo MNO oznamování bohoslužeb

⁴² VHA, f. MNO, k. 8635, prezidium, inv. č. 13442, sign. 13-1/5, č. j. 1136.

⁴³ VHA, f. MNO, r. 1923, k. 3302, 36a. odd., sign. 18-1/3, č. j. 338420.

⁴⁴ VHA, f. MNO, r. 1924, k. 3308, 36. odd., sign. 18-1/2, č. j. 3161.

z oficiální části rozkazu do rubriky *Návěští*. Také generální inspektor se přiklonil k názoru, že účast důstojníků rotmistrů a mužstva na náboženských obřadech a slavnostech je věcí jejich soukromého přesvědčení. Uveřejňováním v rozkazech by se jim přikládal ráz výkonu služebního. Bombera oproti tomu zdůrazňoval, že 90 % vojinů zasluhuje více ohledu než 10 % bezvěrců. Pokud cítí malá hrstka jako urážku svých citů, oznamují-li se bohoslužby v rozkaze, pak většina vnímá jako urážku svých náboženských citů, „oznamují-li se bohoslužby mezi zprávami typu: zaběhl se pes; prodá se kolo. [...] Dnes ví již každý šestiletý školáček, že ho nikdo nedonutí chodit do kostela anebo do hodin náboženských, nebude-li chtít. Není tedy nejmenší obavy, že uveřejnění bohoslužeb v rozkaze bude vykonávati na dorostlé muže nedovolený nátlak. Oznamování bohoslužeb v rubrice *Návěští* nemá praktického významu, protože *Návěští* se mužstvu obyčejně ani nečte“.⁴⁵ Navíc podle Bombery bohoslužby nejsou soukromými úkony, nýbrž oficiálními, neboť se při nich konají ohlášky snoubenců, které jsou přísně předepsány státními zákony.

K dalšímu upřesnění ustanovení o účasti vojáků na bohoslužbách došlo společně s úpravou svátků po přijetí zákona č. 65/1925 Sb. o svátcích a památných dnech republiky Československé z 3. dubna 1925, který stanovil památné a sváteční dny. Pro ně v oboru vojenské správy platil výnos MNO o nedělním klidu z roku 1923. Na církevní svátky v zákoně neuvedené bylo pohlíženo jako na dny pracovní. Osobám hlásícím se k dotčenému náboženskému vyznání však mělo být umožněno zúčastnit se bohoslužeb s tím, že musí být zaručen pravidelný chod služby. Jiný přístup platil pro civilní zaměstnance vojenských podniků a řídil se sjednanou kolektivní smlouvou.⁴⁶

V roce 1925 byla kritizována účast vojáků při průvodu Božího Těla v Dobřanech, v Brně⁴⁷ a v Košicích, kde ji umožnil generál Šnejdárek, a o rok později v Banské Bystrici generál Kadlec. „V neděli pořádali v Košicích dominikáni slavnost Božího Těla. Po obou stranách baldachýnu kráčeli vojáci s nasazenými bodáky, četa vojska šla vpředu a druhá četa vzadu. Vojenská

⁴⁵ VHA, f. MNO, k. 8635, prezídium, inv. č. 13442, sign. 13-1/5, č. j. 1136.

⁴⁶ VHA, f. MNO, k. 484, prezídium, inv. č. 8582, sign. 13-4/4-10, č. j. 6842.

⁴⁷ VHA, f. MNO, k. 8635, prezídium, inv. č. 13442, sign. 13-1/5, č. j. 1136.

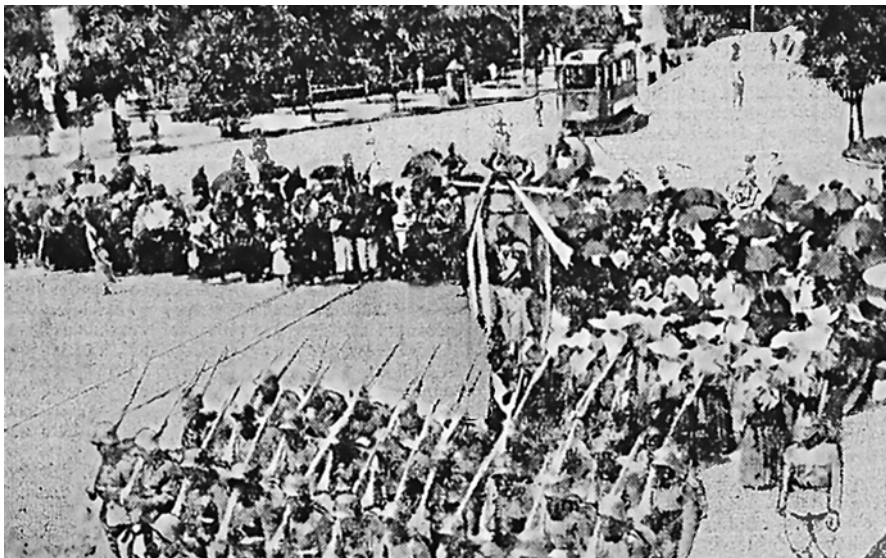

Ačkoli meziválečná armáda měla být budována jako republikánské a demokratické vojsko oproštěné od nánosu předchozích tradic, určité zvyklosti a festivity byly převzaty. Dělostřelci z Lipníku nad Bečvou stěhují do kasáren obraz svojí patronky sv. Barbory (VHA).

hudba rovněž přítomná hrála. [...] Jak vidět, časy starého Rakouska se nám vrací. [...] Vojenské předpisy o možnosti něčeho podobného se nezmiňují a zdá se tedy, že z hranic předpisů bylo tím vybočeno. U vojína, který překročí večerku, je věc jasná – zavře se! U generála, který překročí předpisy je to věc komplikovanější. [...] Snad se však dotýčný případ dá omluvit ohledy politickými, aby získána byla ľudová strana, anebo aspoň aby ulomen byl hrot jejím výtkám, že Češi jsou pohani. Tuto omluvu nemůžeme přijmout. Ode kdy v naší armádě uplatňují se politické ohledy? Ode kdy dělá naše armáda politiku?⁴⁸

⁴⁸ VHA, f. MNO, k. 484, prezídium, inv. č. 8582, sign. 13-4/4-9, č. j. 33873.

Účast vojenských hudeb a čestných stráží při církevních slavnostech se často stávala předmětem kritiky. Na snímku průvod při oslavě svátku Božího Těla v Košicích (VHA).

Prezidium MNO však Šnejdárkovi dalo za pravdu. Zdůraznilo sice, že všechny dosavadní výnosy a služební řád zůstávají v platnosti.⁴⁹ Připustilo však také, že zvláštní faktické poměry a psychologické momenty na Slovensku vyžadují i zvláštní přístup. „Intensivnější účast vojska na církevních slavnostech přesahující i výnos MNO z roku 1919 má v některých městech význam státně propagační a na místní poměry způsobem uklidňujícím působící. [...] Neškodí nikterak vyjít ve věcech náboženství se týkajících slovenskému lidu co nejvíce vstříc, čímž protistátní štvácké luďácké straně pomalu ale jistě podkopáváme půdu pod nohama a slovenský lid i jeho vojáky pro republiku získáváme.“⁵⁰ Mělo tedy záležet na pohledu a taktu příslušného velitele u divize nebo brigády, aby podle místních poměrů reguloval společnou účast vojáků při náboženských funkcích. Čestné stráže

⁴⁹ VHA, f. MNO, k. 484, prezidium, inv. č. 8582, sign. 13-4/4-11, č. j. 39302.

⁵⁰ VHA, f. MNO, k. 359, prezidium, inv. č. 6355, sign. 13-4/7, č. j. 16959.

k Božímu hrobu a při dalších příležitostech bylo možno stavět, pokud duchovenstvo požádalo a vojáci se dobrovolně přihlásili.⁵¹ Hrozilo však, že různé jednání v téže věci bude mít za následek, že v jedné posádce bude armáda oblíbena a v druhé neoblíbena. Bylo proto rozhodnuto ponechat přímo na zvážení velitele ZVV, aby se zřetelem na místní poměry a ve shodě s náboženskými zvyklostmi domácího obyvatelstva upravil způsob a rozsah svěcení svátků jednotlivých náboženských vyznání.⁵²

Obdobným způsobem MNO nařídilo, aby bylo bedlivě dbáno náboženského citění rusínských vojnů. Pokud to služba dovoľovala, mělo být mužstvu ve dnech pravoslavných svátků umožněno účastnit se bohoslužeb a zproštěno služby a práce. Přehlížení této otázky se totiž stávalo příčinou stesků a žalob v novinových zprávách, což nepůsobilo dobře na mínění veřejnosti.⁵³ Jednotlivá velitelství byla proto vždy na začátku každého roku obslána s informacemi, na které dny v daném roce připadají nejvýznamnější řeckokatolické, pravoslavné⁵⁴ anebo i židovské svátky.⁵⁵

V průběhu let však docházelo k postupnému zmírňování. Při přípravě nové úpravy služebního předpisu na jaře 1938 navrhl přednosta I/6 oddělení plk. duch. Kubáň zcela vynechat zmínky o zákazech činného vystoupení při bohoslužebných obřadech, protože „věta způsobila tolik nesnází a nesčetný počet stížností představitelů církví, poslanců i veřejných pracovníků [...] Každý doplněk stávajících předpisů nebo vydání nového musí přinášet armádě subjektivní i objektivní zlepšení v kázni, mravních hodnotách a dobrém jménu. [...] Celá řada stížností potvrzuje opak. Vojenským osobám není dovoleno, aby činně vystupovaly při jakýchkoli bohoslužebných obřadech nebo slavnostech. Tj. vojáku v uniformě není dovoleno, např. aby při mši sv. ministroval, aby přísluhoval u řeckokatolíků a pravoslavných při svěcení vody, aby stál stráž u Božího hrobu, aby vojáci hudebníci a zpěváci dobrovolně a sami od sebe účinkovali při

---

⁵¹ VHA, f. Zemské vojenské velitelství Brno (ZVV Brno), k. 5, inv. č. 640, č. j. 4464.

⁵² VHA, f. Sl. kn., k. 1, inv. č. 1, sign. A-I-1, Služební řád, s. 172, odst. 486.

⁵³ VHA, f. MNO, k. 149, prezídium, inv. č. 3097, č. j. 5386.

⁵⁴ VHA, f. MNO, r. 1930, k. 8760, I. odbor, sign. 13-10/2, č. j. 15469.

⁵⁵ VHA, f. MNO, r. 1930, k. 8760, I. odbor, sign. 13-10/1, č. j. 12687.

bohoslužbách svých církví. Není dovoleno, aby vojenská osoba spolupůsobila při jakýchkoli náboženských slavnostech a obřadech. A přece slavná minulost naší husitské armády mluví pravý opak. [...] Je třeba tvořit tradici, nebo se aspoň vrátit k tradicím našich předků. Proniká-li dnes myšlenka branné výchovy do celého národa a jeho cítění, musí vzniknout současně i do jeho života náboženského, který je každému člověku něčím svatým a který dovede v osudových dobách nadchnout i k těm největším činům a nejtěžším obětem“.⁵⁶

Zcela odlišná situace pak nastala v době druhé republiky. Nová úprava předpisu A-I-1 přímo stanovovala, aby vojáci dobrovolně se účastníci bohoslužeb, byli do kostela vedeni v semknutém útvaru pod vedením důstojníka nebo rotmistra a na doprovodu vojenské hudby. Jedná-li se o vojenský kostel anebo zvláštní bohoslužbu určenou pro vojsko, hraje hudba i v jejím průběhu a na závěr připojí státní hymnu. Oznámení o konání bohoslužeb bylo třeba uveřejnit v rozkaze alespoň dva dny předem.⁵⁷

V kritickém pětadvacátém roce – roce Marmaggiho aféry – se opakovaně ozývaly hlasy volající po zrušení duchovní služby v armádě jako celku. „Československá obec legionářská považuje za neudržitelné ze stanoviska jak vojenského, tak finančního, aby v čsl. armádě byl udržován dále úřad vojenských duchovních, ať jest to kterékoli církve. [...] Za neudržitelné pokládá ČsOL, aby vojenští duchovní přes všechny protesty veřejnosti zastávali zodpovědné funkce osvětových referentů. A pokud se týče osvobození duchovních od řadové služby, jest to nepřípustné vzhledem k zásadě o rovnosti občanů ve státě.“⁵⁸ Lidovecký tisk v diskusi kontroval: „Legionáři, jež matky katoličky zrodily a vychovávaly, usnesli se ve výkonném výboru na svém projevu. [...] Bravo, bráškové! Ten poslední stín katolického kněze v armádě vám vadí a vás rozčiluje, neboť za úkol jste si vzali vytvořit z armády instituci protiklerikální a atheistickou, kde snadno a rychle ze synků se mají státí ,otrlá hovada'. Než stát děti nerodí, republika děti nerodí, a proto ještě vedle práv státu jsou zde práva i někoho

⁵⁶ VHA, f. Hlavní štáb (Hl. št.), k. 288, inv. č. 4124, sign. 24-2/20, č. j. 3697.

⁵⁷ VHA, f. Hl. št., k. 394, inv. č. 454, sign. 24-2/1-2, č. j. 521.

⁵⁸ *Česká obec legionářská o Bomberovi*, Tribuna, 2. srpen 1925.

jiného. [...] Vašemu sibiřskému blábolení a mravnímu zmatku nechť je aspoň doma ve vlasti konec.“⁵⁹

Již v předchozím roce 20. listopadu 1924 prohlásil poslanec František Hummelhans⁶⁰ při zasedání sněmovny, že instituce vojenského duchovenstva do armády nepatří a její existenci nelze odůvodnit.⁶¹ Zrušení duchovní služby žádaly kupříkladu také Učitelská jednota Komenský v Táboře na své schůzi v březnu 1925⁶² nebo pokrokové občanstvo shromážděné na manifestaci pořádané učitelskou a legionářskou župou v Litovli v srpnu 1925.⁶³ Ačkoli výbor rad starších náboženských obcí Církve československé shromážděný v Lucerně ještě 18. listopadu 1924 požadoval ohledně duchovní služby zrovnoprávnění s ostatními církvemi,⁶⁴ na společné manifestační schůzi s Českobratrskou církví evangelickou a Volnou myšlenkou 14. prosince 1924 v Novém Bydžově se její představitelé přiklonili naopak k jejímu zrušení.⁶⁵ Nejednalo se rozhodně o volání ojedinelé. V září 1925 navrhl zrušení duchovní služby dokonce i přednosta Všeobecně-vojenského odboru MNO generál František Škvor.⁶⁶

V reakci vypracovalo Prezídium MNO politicko-právní rozbor celé situace. V ní uvedlo, že spolu s recepcí původních rakouských norem do právního systému nové republiky byly převzaty i staré vojenské služební předpisy, na jejichž základě funguje v nové československé armádě i duchovní služba. Vzhledem k tomu, že tyto předpisy byly vyhlašovány panovníkem, necítí se ministerstvo být kompetentní k jejich zrušení. A to

---

⁵⁹ *Legionáři běsní*, Ostravský kraj, 19. srpen 1925.

⁶⁰ František Hummelhans (narozený 5. prosince 1873 v Příčině) byl aktivní v domácím odboji a členem Maffie. V letech 1918–1925 a 1929–1935 poslanec Národního shromáždění za sociální demokracii, člen branného výboru parlamentu. Zakladatel a ředitel Lidové tiskárny, starosta Dělnické tělovýchovné jednoty, člen Československého červeného kříže a Masarykovy letecké ligy. Zemřel 25. ledna 1942 v Praze.

⁶¹ VHA, f. MNO, r. 1924, k. 3307, 36. odd., sign. 13-5/5, č. j. 64567.

⁶² VHA, f. MNO, k. 483, prezídium, inv. č. 8558, sign. 13-1/2-6, č. j. 24186.

⁶³ VHA, f. MNO, k. 483, prezídium, inv. č. 8572, sign. 13-1/19, č. j. 38593.

⁶⁴ VHA, f. MNO, k. 483, prezídium, inv. č. 8557, sign. 13-1/1-4, č. j. 13841.

⁶⁵ VHA, f. MNO, k. 483, prezídium, inv. č. 8557, sign. 13-1/1-3, č. j. 13922.

⁶⁶ VHA, f. MNO, k. 483, prezídium, inv. č. 8559, sign. 13-1/3-56, č. j. 10428.

také proto, že církevní otázky staly se v poslední době otázkou především politickou a rozhodování o věcech politické povahy přísluší podle ústavy vládě. Rozhodně se však domnívá, že není přítomná doba vhodnou k tomu, aby vojenská duchovní služba byla zrušena. Přednosta Všeobecně-vojenského odboru generál Škvor přímo uvedl, že celá záležitost spadá do souboru otázek souvisejících s odlukou církve od státu, a teprve po vyřízení této výlučně politické otázky může samotná vojenská správa uvažovat o dalších organizačních změnách vyplývajících z nového stavu věci. Také generál Faucher⁶⁷ z Hlavního štábu doporučil ve věci vhodnosti projednávání předmětné otázky vyčkat.⁶⁸

Restrikce vojenského duchovenstva

Po skončení bojů na Slovensku a ukončení branné pohotovosti státu bylo třeba vybudovat československou armádu a stanovit její mírovou organizaci. S tímto úkolem se musela vypořádat také duchovní služba. Pro mladou republiku to byla nelehká doba. „Hospodářská a hmotná situace našeho státu všeobecně a vojenské správy zvláště vyžaduje, aby bylo v každém směru šetřeno a abychom se omezili na nevyhnutelně nutné výdaje. [...] Z toho vyplývá, že nelze dále přihlížeti k tomu, aby aparát vojenské administrativy byl tak nákladný, poněvadž pominuly příčiny, jež podmiňovaly zvýšený počet personálu, gážistů a pomocných sil. V důsledku těchto naléhavých okolností nařizují, aby všichni velitelé ústavů a vojenských úřadů provedli přehlídku jim podřízených sil, zjistili jejich výkonnost a nutnost pro

---

⁶⁷ Koncem roku 1918 se československá diplomacie obrátila na francouzskou vládu se žádostí o pomoc při výstavbě armády. Na podkladě mezivládních dohod z ledna 1919 byla do Československa vyslána Francouzská vojenská mise. Její úkoly spočívaly ve vytvoření dobře fungujícího Ministerstva národní obrany, v ustavení Hlavního štábu a ve zřízení vojenského školství. Zásadním způsobem se o výsledky mise zasloužil její první náčelník generál Maurice César Joseph Pellé. V letech 1924–1926 misi vedl generál Eugène Desiré Antoine Mittelhausser a po něm až do konce jejího působení generál Louis Eugène Faucher. Celkem se v letech 1919–1938 počet francouzských důstojníků v Československu pohyboval v rozmezí od 146 do čtyř osob.

⁶⁸ VHA, f. MNO, k. 483, prezídium, inv. č. 8559, sign. 13-1/3-61, č. j. 10560.

službu, kterou vykonávají a podali návrhy na restrikcí personálu na míru nejnižší. Restrikce musí být provedena i v tom případě, když by vyžadovala zvýšení pracovní energie jednotlivců,“⁶⁹ rozhodl v září 1921 ministr národní obrany generál Husák. Propuštění měli být ti vojenští gážisté, kteří byli v určitém druhu zbraně, služby nebo ve své hodnosti přebyteční, takže pro vojenskou správu nebylo možné je umístit na žádné místo. Mírová systemizace se pak stala základem pro budoucí státní rozpočet.⁷⁰ V oddělení katolické duchovní služby na Ministerstvu národní obrany v té době pracovali generální superior jako přednosta, jeho zástupce, spisový úředník pověřený vedením manipulace, spisový úředník vedoucí protokol a výpravu a konceptní úředník pověřený vedením evidence vojenských duchovních a superarbitracemi. Matriční agendu vyřizoval přednosta matričního oddělení a dvě výkonné síly (kuráti).⁷¹ O redukci počtu vojenských duchovních se začalo jednat již o dva roky dříve a rozhodně se neobešla bez nepříjemností. Problém však nepředstavovali ani tak pracovníci ministerstva, jako spíše polní kuráti v terénu.

V převratových dnech roku 1918 se přihlásilo do československé armády 38 aktivních vojenských duchovních a 76 polních kurátů v záloze, kteří byli toho času v činné službě. Protože duchovní správa neměla pro všech 114 využití, propustila většinu záložních vojenských duchovních s výjimkou těch, kteří pracovali v různých posádkách a v záložních nemocnicích. Ve službě tak zůstalo celkem 50 duchovních. V době bojů na Slovensku bylo mobilizováno dalších 34 kněží a celkový stav činil 84 duchovních. Při demobilizaci musel být jejich počet snížen se zřetelem na budoucí mírové poměry. Duchovní oddělení MNO navrhlo v srpnu 1919 pro budoucí mírový stav v oblasti celé republiky 36 duchovních s tím, že bývalá rakousko-uherská armáda měla na téže teritoriu pouze 27 vojenských duchovních. Zároveň ale MNO nařídilo, aby na Slovensku se zřetelem na zvláštní politickou situaci byli ponecháni osvědčení slovenští kněží a nezbytný počet zvláště zasloužilých Čechů pro službu nábožensko-kulturní

---

⁶⁹ VHA, f. MNO, r. 1921, k. 493, 36a. odd., sign. 61-1/26, č. j. 700935.

⁷⁰ VHA, f. MNO, r. 1921, k. 496, 36 b. odd., sign. 73-1/2-2, č. j. 299767.

⁷¹ VHA, f. MNO, r. 1921, k. 493, 36a. odd., sign. 61-1/26, č. j. 700935.

a národnostně-politickou, kteří byli shledáni jako zapracovaní a osvědčení. Celkem se jednalo o patnáct záložních vojenských kněží, z nichž bylo devět Slováků a šest Čechů. Z těchto šesti byli tři vyznamenáni Československým válečným křížem za hrdinné vykonávání povinností před nepřítelem a zbylé tři si přímo vyžádali velitele v zájmu služby.⁷² Z bývalých aktivních polních kurátů jich tak mohlo být ponecháno ve službě pouze 21 a patnáct jich muselo být propuštěno.

Protože přednosta duchovního oddělení generální superior Voneš si byl vědom delikátnosti celé situace a nechtěl sám nést případné důsledky, rozhodl provést redukci komisionálně. Byla sestavena komise, jejímiž členy byli dva štábní důstojníci pracující na ministerstvu a čtyři vojenští duchovní z Prahy: polní superior Tájek,⁷³ vrchní polní kurát Vampola, polní kurát Šalša⁷⁴ a polní kurát Petrášek.⁷⁵ Voneš a jeho zástupce superior Knap⁷⁶ měli pouze poradní slovo bez možnosti hlasovat. Komise se shodla

---

⁷² VHA, f. MNO, r. 1920, k. 490, 36a. odd., sign. 10-1/3, č. j. 580721.

⁷³ Polní superior Jakub Tájek (narozený 20. června 1867 ve Štěpánovicích) sloužil jako vojenský duchovní od roku 1894. Od září 1914 do května 1915 pobýval deset měsíců v poli. Do československé armády přijat v květnu 1919, do výslužby přeložen v lednu 1920.

⁷⁴ Mjr. duch. ThDr. PhDr. Josef Šalša (narozený 18. března 1878 v Kostelci u Kyjova) po maturitě na gymnáziu ve Vysokém Mýtě vystudoval teologii v Hradci Králové a 25. července 1902 zde byl vysvěcen na kněze. V následujících letech působil v duchovní správě královéhradecké diecéze a pokračoval v dalším studiu. Do armády vstoupil v červnu 1913. V době míru sloužil v Sarajevu, od léta 1914 na srbské frontě, od jara 1916 na italském bojišti. V republice pracoval nejdříve v nemocnicích v Hradci Králové, v Praze a v pražské Invalidovně. V letech 1928–1934 u různých útvarů na Slovensku, od podzimu 1934 u ZVV Brno do června 1936, kdy byl přeložen do výslužby.

⁷⁵ Polní kurát Jaroslav Petrášek OCr (narozený 4. července 1890 v Praze) byl na kněze vysvěcen 12. července 1914, polním kurátem jmenován 15. února 1915. Strávil třicet měsíců v poli. Do československé armády přijat v únoru 1919, od srpna 1919 nastoupil k ZVV Praha jako snubní referent. V roce 1922 opustil kněžské povolání a oženil se.

⁷⁶ Polní superior František Knap (narozený 17. dubna 1870 ve Valdově) byl po studiu teologie v Hradci Králové 25. června 1893 vysvěcen na kněze. Po osmi letech v civilní duchovní správě nastoupil do armády v září 1901. Postupně působil v Praze,

na principu, že do výslužby navrhne v první řadě ty duchovní, kteří mají odslouženo nejvíce let, aby jim jejich penze zajistila co nejlepší materiální existenci. To však znamenalo, že propustila patnáct nejstarších vojenských duchovních, kteří působili v armádě ještě dlouho před vypuknutím války.

Komise zasedala 4. října 1919. K propuštění byli navrženi polní superior Karel Janoušek z Kroměříže a polní superior Václav Kudrna z Plzně na základě věku. Polní superior Josef Bombera od duchovní správy ZVV Brno a polní superior Ladislav Suchánek⁷⁷ vzhledem k počtu odsloužených let. Z národnostních důvodů polní superior Ignác Medek z matriční skupiny ve Vídni, který se zpočátku hlásil jako Němec, a vrchní polní kurát Martin Guta⁷⁸ z Bratislavy, který byl označen za maďarona. Dále polní superior František Špaček z Prahy, polní superior Václav Cimbulka⁷⁹ z Litoměřic a polní superior Rafael Kozák z Bratislavy s odůvodněním, že nevyhovují požadavkům kladeným na československého vojenského duchovního. Konečně vrchní polní kurát Václav Tesař na základě superarbitrace, polní superior Jakub Tájek od MNO na vlastní žádost, polní superior Alfons

---

Linci, Kotoru nebo Terezíně. V letech války sloužil nejprve ve vojenské nemocnici, poté jako divizní farář a nakonec jako duchovní správce polního superiorátu Generálního guvernora Černá Hora. V říjnu 1918 se vrátil do Prahy a od listopadu 1918 pracoval na MNO jako zástupce generálního superiora. Hodnocen byl jako vojenský kněz vynikajících schopností, horlivý a nadšený vlastenec. Zemřel 15. prosince 1936 v Praze.

⁷⁷ Polní superior Ladislav Suchánek (narozený 8. srpna 1867 v Heřmanově Městci) byl na kněze vysvěcen v roce 1890 a ve vojenské duchovní službě působil od září 1900 převážně na Balkáně. Po vzniku republiky sloužil do roku 1921 jako posádkový duchovní správce v Hradci Králové.

⁷⁸ Vrchní polní kurát Martin Guta (narozený 1. října 1869 v Borském Sv. Juru), v aktivní vojenské službě od září 1901 v Temešváru, v Košicích a v Přemyšlu. Za války jako duchovní správce 6. jezdecké divize, divizní farář 5. pěší divize a duchovní správce polního superiorátu 11. armády v Tyrolsku. Od prosince 1918 do prosince 1919 v Bratislavě jako duchovní správce posádky a nemocnice. Od ledna 1920 ve výslužbě.

⁷⁹ Polní superior Václav Cimbulka (narozený 3. července 1872 v Rábu u Milevska) byl vysvěcen na kněze 18. července 1897 a vojenským duchovním z povolání se stal v květnu 1900. Do československé armády přijat v dubnu 1919, do výslužby přeložen k 1. lednu 1920.

Servus, který si podal pozdě přihlášku do činné služby, polní superior Adolf Honig ze záložní nemocnice v Olomouci, který se v minulosti již jednou sám přihlásil do výslužby, vrchní polní kurát Josef Lukášek⁸⁰ z Brna aktivovaný pouze po čas války a polní superior Rudolf Zháněl z posádkového velitelství v Olomouci, který byl shledán neschopným k vojenské duchovní správě. Vybraní duchovní byli vyzváni, aby si sami podali žádost o přeložení do výslužby.⁸¹ Generálním superiorátem byli nabádáni, aby se se situací smířili a bylo jim přislíbeno, že podle nové úpravy důstojnických platů budou dostávat plnou penzi. Přitom mimo dvou z nich žádný z postižených neměl odsloužen potřebný počet roků.

Výsledek rozhodnutí však byl opakovaně měněn a celá věc se táhla ještě následující dva roky. Někteří z vybraných pokorně uposlechli výzvy, jiní proti svému penzionování protestovali a vyvolali tak nechutnou aféru doma i za hranicemi, jak záležitost označil v březnu 1920 Generální inspektorát.⁸²

Nejvehementněji se údajnému bezpráví bránili superiori Zháněl a Bomba, kteří se postavili do čela penzionovaných a na svoji stranu získali i některé poslance, kteří lobovali za jejich opětovné přijetí. Propuštění poukazovali na svoji kvalifikaci, zkušenosti a výtečné schopnosti a dovolávali se svých zásluh a projeveného vlastenectví v letech války. Ekonomickou nevýhodností přijatého opatření pro státní pokladnu argumentoval i polní superior Špaček.⁸³ Jiní byli méně útoční. Polní kurát Antonín Koutný, který coby záložník měl být rovněž deaktivován, argumentoval, že slouží

---

⁸⁰ Vrchní polní kurát Josef Lukášek (narozený 10. ledna 1873 v Ujčově) byl vysvěcen na kněze v roce 1896. Působil jako kooperátor v Rousínově (1896–1899) a katecheta české menšiny ve Vídni (1899–1902). Od srpna 1902 v aktivní vojenské službě jako vojenský kaplan v Zadaru. Ovládal sedm jazyků. V červenci 1917 přeložen do výslužby ze zdravotních důvodů. Za války polní kurát V. horské brigády na jihovýchodním bojišti. V československé armádě v činné službě od května 1919 u Inspektorátu válečných hrobů v Brně. Zemřel 1. května 1923 v Brně. Pohřben byl 5. května ve Štěpánově. Mše se konala venku pod širým nebem, protože kapacita kostela by nestačila množství účastníků.

⁸¹ VHA, f. MNO, r. 1919, k. 252, XII. odbor, č. j. 5102.

⁸² VHA, f. MNO, r. 1920, k. 491, 36a. odd., sign. 73-1/2-9, bez č. j.

⁸³ VHA, f. MNO, r. 1919, k. 252, XII. odbor, č. j. 6045.

od února 1915 a byl přidělen k různým formacím v zázemí, v etapě i v poli. Nejdelší dobu 26 měsíců strávil u pluku na frontě. Poznal tudíž za tu dobu vojenský život a povahu vojáků, takže se může i nadále účinně účastnit činnosti ve prospěch vojáků v československé armádě. Tvrdil, že výchova vojska je záležitostí vznešenou, která vyžaduje od těch, kterým je svěřena, největšího citu, zodpovědnosti a patřičného vzdělání. Důstojník má tedy být zároveň učitelem a potřebné znalosti vojenské povahy má zvláště ten, který byl v poli.⁸⁴

Polní superior Rudolf Zháněl poukazoval na skutečnost, že dosud byl schopen svoji službu kvalifikovaně zastávat a „od nedávné doby té nestal jsem se invalidou. Na zimu nepropouštějí se služební osoby ani nejspodřízenější kategorie. [...] Já slouživ republice věrně přes léto, mám nyní v zimě býti vyhnán. [...] Nejedná se o to, poslati do výslužby starší kněze vojenské, když zůstávají nejstarší Voneš a Knap. Prosím, aby jejich vlastenecká, vědecká a literární činnost byla srovnána s mou činností známou i za hranicemi. [...] Já musil jsem v poli sloužiti mezi Maďary a Rumuny a nesměl jsem do Prahy, abych co nejméně mohl uplatnit svůj český vlastenecký vliv“.⁸⁵ Dovolával se svého neposkrvněného národnostního štítu i svědectví svých bývalých žáků z Hainburgu a Železné. „Vždy jsem se neohroženě hlásil k českému národu, konal svědomitě své vlastenecké povinnosti, na vojenských školách vštěpoval jsem žákům jejich vlastenecké povinnosti nedbaje podezírání a nepřízně. Tam, jakož i v Praze, Terezíně, Litoměřicích, zde v Olomouci i všude jinde zakládal jsem vojákům české knihovny, odebíral pro ně české listy, všude se krajanův všech upřímně ujímal.“⁸⁶ Vzhledem k tomu, že dva z jeho synovců byli legionáři, požádal o intervenci Kancelář československých legií i je samotné.⁸⁷ Upozorňoval i na to, že ze svého platu podporuje šest nezaopatřených dětí svého bratra. S odvoláním na podaný rekurs se odmítl svého úřadu vzdát a ministerstvu

---

⁸⁴ VHA, f. MNO, r. 1919, k. 252, XII. odbor, č. j. 4357.

⁸⁵ VHA, f. MNO, r. 1919, k. 252, XII. odbor, č. j. 5958.

⁸⁶ VHA, f. MNO, r. 1920, k. 491, 36a. odd., sign. 73-1/2-4, č. j. 580007.

⁸⁷ VHA, f. MNO, r. 1920, k. 491, 36a. odd., sign. 73-1/2-5, č. j. 580197.